

**Уманський національний університет садівництва
факультет плодоовочівництва, захисту рослин та екології
кафедра екології та безпеки життєдіяльності**

Назва курсу	Заповідна справа
Викладачі	Олександр Балабак
Профайл викладачів	
Контактний тел.	(04744) 3-44-01
E-mail:	A.V.Balabak@ukr.net
Сторінка курсу в MOODLE	https://moodle.udau.edu.ua/course/view.php?id=805
Консультації	Вівторок з 15.00 до 16.00 в аудиторії №39 в корпусі №1

1. Анотація до курсу

Метою викладання дисципліни «Заповідна справа» є оволодіння теоретичними знаннями і практичними навичками щодо охорони природи, організації, планування і проведення природоохоронної діяльності й збалансованого, гуманного ведення лісового, мисливського та садово-паркового господарства в Україні в наявних, а також створення нових об'єктів і територій ПЗФ (природно-заповідний фонд) та формування невиснажливої екомережі України і свого регіону зокрема.

2. Мета та цілі курсу

Мета курсу (інтегральна компетентність) - здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та вирішувати практичні проблеми у сфері екології, охорони довкілля і збалансованого природокористування, або у процесі навчання, що передбачає застосування основних теорій та методів наук про довкілля, та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК1. Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК6. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

ФК1. Знання та розуміння теоретичних основ екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування.

ФК8. Здатність обґрунтовувати необхідність та розробляти заходи, спрямовані на збереження ландшафтно-біологічного різноманіття та формування екологічної мережі.

Програмні результати навчання:

ПР 6. Виявляти фактори, що визначають формування ландшафтнобіологічного різноманіття.

ПР 16. Вибирати оптимальну стратегію проведення громадських слухань щодо проблем та формування територій природно-заповідного фонду та екологічної мережі.

ПР 23. Демонструвати навички впровадження природоохоронних заходів та проектів.

3. Формат курсу

В рамках вивчення дисципліни «Заповідна справа» передбачено проведення:

- лекцій (для проведення лекцій планується використання мультимедійного комплексу для наочного відображення представленого матеріалу);

- практичних занять (на практичних заняттях планується засвоєння теоретичного матеріалу з метою вивчення формування у студентів екологічного типу мислення);

- самостійної роботи студентів.

4. Результати навчання

Виявляти фактори, що визначають формування ландшафтнобіологічного різноманіття.

Вибирати оптимальну стратегію проведення громадських слухань щодо проблем та формування територій природно-заповідного фонду та екологічної мережі.

Демонструвати навички впровадження природоохоронних заходів та проектів.

5. Обсяг курсу

Вид заняття	лекції	практичні заняття	самостійна робота
К-сть годин	16	28	46

6. Ознаки курсу

Рік викладання	семестр	спеціальність	Курс, (рік навчання)	Нормативний\вибірковий
2022	3	Екологія	2	н

7. Політики курсу

Під час підготовки рефератів до семінарських занять студенти повинні дотримуватися правил академічної доброчесності, які визначено Кодексом доброчесності Уманського НУС. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. У випадку таких подій – реагування відповідно до Кодексу доброчесності Уманського НУС.

8. Схема курсу

Тиж. / дата / год.	Тема, план, короткі тези	Форма діяльності (заняття) / Формат	Матеріали	Завдання, год
Тиж. 1. 2 акад. год	Тема 1. Історія розвитку заповідної справи в Україні 1. Історія становлення заповідної справи як науки 2. Основні етапи розвитку заповідання 3. Ретроспектива розвитку заповідної справи в Україні 4. Сучасний етап та перспективи розвитку заповідної справи	Лекція	Презентація	Послухати лекцію, 2 год
Тиж. 2. 2 акад. год	Тема 2. Природно-заповідний фонд України. Особливості його формування і класифікації 1. Категорії та статус територій та об'єктів ПЗФ 2. Сучасна класифікація ПЗФ 3. Основні засоби збереження та використання	Лекція	Презентація	Послухати лекцію, 2 год

	4. Функції заповідних об'єктів 5. Критерії відбору заповідних територій			
Тиж. 3. 2 акад. год	Тема 3. Природні заповідники 1. Поняття, статус та завдання, режим охорони та правовий режим природних заповідників. 2. Функціонування природних заповідників. 3. Характеристика природних заповідників України.	Лекція	Презентація	Послухати лекцію, 2 год
Тиж. 4. 2 акад. год	Тема 4. Біосферні заповідники 1. Мета створення, унікальність та значення для людства біосферних заповідників. 2. Статус та завдання, режим охорони та правовий режим біосферних заповідників. 3. Характеристика біосферних заповідників України. 4. Функціональне зонування території.	Лекція.	Презентація	Послухати лекцію, 2 год
Тиж. 5. 4 акад. год	Тема. Оцінювання природно-заповідного фонду України	Практичне заняття	Навчальні посібники	Опитування по питаннях практичного заняття у вигляді бліц-опитування; групове обговорення питань практичного заняття.
Тиж. 6. 4 акад. год	Тема 5. Національні природні парки. Регіональні ландшафтні парки. Заказники. Пам'ятки природи. Заповідні урочища 1. Поняття, статус та завдання національних природних парків. 2. Типи національних природних парків. 3. Характеристика національних природних парків України.	Лекція	Презентація	Послухати лекцію, 2 год

4 акад. год	природоохоронних територій 1. Наукові основи та передумови створення мережі природно-заповідних територій та об'єктів. 2. Складові екологічної мережі України. Тема. Заповідні території гірських районів	Лекція Практичне заняття	Презентація Навчальні посібники	Послухати лекцію, 2 год Опитування по питаннях практичного заняття у вигляді бліц-опитування; - вирішення тестових завдань по темі; - групове обговорення питань практичного заняття.
Тиж. 11. 2 акад. год	Тема. Побудова схеми екологічної мережі	Практичне заняття	Навчальні посібники	Опитування по питаннях практичного заняття у вигляді бліц-опитування; групове обговорення питань практичного заняття.
Тиж. 12. 4 акад. год	Тема 8. Перспективи розвитку екологічної мережі в Україні 1. Природні умови України як визначальний фактор структури екологічної мережі. 2. Репрезентативність природно-заповідних територій в контексті розбудови екомережі. 3. Транскордонна мережа природоохоронних територій. 4. Смарагдова мережа Європи. Тема. Положення про території та об'єкти ПЗФ України, охоронні зобов'язання та охоронні знаки	Лекція Практичне заняття	Презентація Навчальні посібники	Послухати лекцію, 2 год Опитування по питаннях практичного заняття у вигляді бліц-опитування; - вирішення тестових завдань по темі; - групове обговорення питань практичного заняття.
Тиж. 13. 4 акад. год	Тема. Законодавство про Червону і Зелену книгу України Тема. Біосферний заповідник "Асканія Нова" і його роль у збереженні унікальних та типових екосистем, біорізноманіття та генофонду видів	Практичне заняття	Навчальні посібники	Опитування по питаннях практичного заняття у вигляді бліц-опитування; - вирішення тестових завдань по темі; - групове обговорення питань практичного заняття.
Тиж. 14. 4 акад.	Тема. Карпатський біосферний заповідник і його роль у збереженні унікальних та типових	Практичне заняття	Навчальні посібники	Опитування по питаннях практичного заняття у вигляді бліц-опитування; - вирішення тестових

год	екосистем, біорізноманіття та генофонду видів Тема. Чорноморський біосферний заповідник і його роль у збереженні унікальних та типових екосистем, біорізноманіття та генофонду видів			завдань по темі; - групове обговорення питань практичного заняття.
Тиж. 15. 2 акад. год	Тема. Дунайський біосферний заповідник Тема. Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник	Практичне заняття	Навчальні посібники	Опитування по питаннях практичного заняття у вигляді бліц-опитування; - вирішення тестових завдань по темі; - групове обговорення питань практичного заняття.

9. Система оцінювання та вимоги Денна форма навчання

Поточний та підсумковий контроль.

Максимальна сума балів поточного контролю – 70, підсумкового (екзамен) – 30.

Об'єктами поточного контролю знань студентів є:

1. Систематичність та активність роботи на семінарських заняттях; поточне тестування після вивчення кожного змістового модуля.
2. Виконання самостійних завдань.

При контролі систематичності та активності роботи на семінарських заняттях оцінці підлягають: рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на семінарських заняттях; активність при обговоренні питань, що винесені на семінарські заняття, результати бліц-опитування, правильність виконання тестових завдань.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

10. Рекомендована література

Базова

1. Балабак О. А., Балабак А. В., Василенко О. В. Дослідження території НДП «Софіївка» НАНУ внаслідок зростання рекреаційного навантаження. Таврійський науковий вісник. Херсон, 2020, № 112. С. 249-255. DOI: <https://doi.org/10.32851/2226-0099.2020.112.35>
2. Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття (переклад українською мовою). Київ: Авалон, 1998. 52 с.
3. Давиденко В.М. Заповідна справа: Навчальний посібник для студентів екологічних, біологічних, природничих, лісівничих, агрономічних, зооінженерних факультетів вищих навчальних закладів III, IV рівнів акредитації. Миколаїв: Вид-во МФ НаУКМА, 2001. 140 с.
4. Закон України “Про екологічну мережу” // Відомості Верховної Ради. 2004, №45.
5. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища”. Відомості Верховної Ради. 2004, №3.
6. Закон України “Про природно-заповідний фонд України”. Відомості Верховної Ради. 1992, №34.
7. Закон України “Про Червону книгу України” // Відомості Верховної Ради. 2002, №30.
8. Заповідна справа в Україні: Навчальний посібник. К., 2003. 306 с.
9. Ковальчук А.А. Заповідна справа: науково-довідкове видання. Ужгород: підприємство “Ліра”, 2002. 312 с.
10. Марушевський Г.Б. Збереження біорізноманіття і створення екомережі: інформ. довід. К. Wetlands International Black Sea Programme. 2008. 168 с.
11. Менеджмент охоронних лісів України. Під загальною редакцією акад. НАН України Шеляга-Сосонка Ю.Р. К.: Фітосоціоцентр, 2003. 299 с.

12. Мудрак О.В. Екологія. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. 2-е видання, перероблене і доповнене. Вінниця, 2011. 520 с.
13. Мусієнко М.М., Серебряков В.В., Брайон О.В. Екологія: Охорона природи: словник-довідник. К.: Знання, 2002. 550 с.
14. Національна екологічна політика України: загальні оцінки і ключові рекомендації. К.: Copyright 2007-2008 ПРООН Україна, 2008. 32 с.
15. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: Підруч. Суми: ВТД "Університетська книга", 2005. 759 с.
16. Основи заповідної справи. К.: Видавн.-поліграф. центр "Київський університет", 2002. 128 с.
17. Попович С.Ю. Природно-заповідна справа: Навчальний посібник. К.: Арістей, 2007. 480 с.
18. Природно-заповідний фонд України: території та об'єкти загальнодержавного значення. К.: ТОВ "Центр екологічної освіти та інформації", 2009. 332 с.
19. Програма Літопису природи для заповідників та національних природних парків, 2002. 103 с.
20. Термена Б.К., Літвіненко С.Г. Охорона та раціональне використання природних ресурсів: Навч. посібник. Чернівці: Книги – XXI, 2005. 168 с.
21. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л.Л., СОЛОДКИЙ В.Д., МАСІКЕВИЧ Ю.Г., ШАПОРЕВ В.П., МОІСЕЄВ В.Ф. Заповідна справа: Навч. Посібник. Харків: НТУ "ХПІ", 2002. 240 с.
22. Фіторізноманіття національних природних парків України / під заг. ред. Т.Л. Андрієнко та В.А. Онищенко. К.: Науковий світ, 2003. 143 с.
23. Фурдичко О.І., Сівак В.К., Солодкий В.Д. Заповідна справа в Україні: Підручник. Чернівці: Зелена Буковина, 2005. 336 с.

Допоміжна

1. Акімова І.А. Червона книга України. Тваринний світ. К. : Глобалконсалтинг, 2009. 600 с.
2. Андрієнко Т.Л., Онищенко В.А., Клестов М.Л., Прядко О.І., Арап Р.Я. Система категорій природно-заповідного фонду України та питання її оптимізації (під ред. д.б.н. проф. Т.Л. Андрієнко). К.: Фітосоціоцентр, 2001. 60 с.
3. Дідуха Я.П. Червона книга України. Рослинний світ. К.: Глобалконсалтинг, 2009. 900 с. Екологічна енциклопедія: у 3 т. / Ред.: А.В. Толстоухов (голов. редактор) та ін. К.: ТОВ "Центр екологічної освіти та інформації", 2006. Т. 1: А-Е. 432 с., 2007. Т. 2: Є-Н. 416 с., 2008. Т. 3: О-Я. 472 с.
4. Екологічне право України. Академічний курс: Підручник. К., 2005.
5. Зелена книга України /під загальною редакцією члена-кореспондента НАН України Я.П. Дідуха. К.: Альтерпрес, 2009. 448 с.
6. Офіційний сайт Державного управління охорони навколишнього природного середовища у Вінницькій області. – Режим доступу: <http://www.vineco.ucoz.org>огляд біорізноманіття та найцінніші території. Чорном. програма Ветландс Інтернешнл. Київ, 2007. 92 с.
7. Сівак В.К., Солодкий В.Д. Заповідна справа. Чернівці: Зелена Буковина, 2001. 208 с.

15. Інформаційні ресурси

1. <http://cites.org/> - Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (СІТЕС, Вашингтон, 1979 р.)
2. <http://ramsar.org/> - Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення головним чином як середовище існування водоплавних птахів (Рамсар, 1971)
3. <http://unesco.org.ua/> - Національна комісія України у справах ЮНЕСКО

4. <http://unesco.org/mab> - сторінка Програми ЮНЕСКО “Людина і біосфера”, в рамках якої створена Світова мережа біосферних резерватів
5. <http://whc.unesco.org/heritage.htm> - сторінка Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (Париж, 1972 р.)
6. <http://www.coe.int/> - сторінка Ради Європи.
7. <http://www.ecnc.nl/doc/lynx/> - сторінка Всеєвропейської екомережі на сайті Всеєвропейської стратегії збереження біологічного і ландшафтного різноманіття
8. <http://www.grid.unep.ch/bsein/redbook/index.htm> - Червона книга Чорного моря (Конвенція про захист Чорного моря від забруднення, Бухарест, 1992)
9. <http://www.menr.gov.ua/> - Міністерство екології та природних ресурсів України.
10. <http://www.nature.coe.int/> - сторінка Центру Natura при Раді Європи.
11. <http://www.rada.gov.ua/laws/> - сторінка законодавства України.
12. <http://www.wcmc.org.uk/cms/> - сторінка Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Бонн, 1979 р.)
13. <http://www.panda.org/> - Міжнародний фонд охорони природи (WWF International)
14. <https://moodle.udau.edu.ua/course/view.php?id=787>